

A puding próbája...

Írta: dr. Palásti Márta és dr. Ibolya Tibor

Az 1998. évi XIX. tv. (a továbbiakban Be.) 2003. július 1. napján történő hatálybalépése előtt már két nagy módosításon is átesett, ami -valljuk be -egy új törvény esetén merőben szokatlan. Ez is azt jelzi, hogy maguk a törvényalkotók sem gondolták úgy, hogy sikerült tökéletes törvényt alkotniuk. Naivitás lenne persze arra gondolni, hogy ilyen törvény egyáltalán létezik, azonban a törvényhozóknak igen is erre kellene törekedniük és a büntető eljárást gyökeresen megváltoztató törvény esetén meg kellene próbálniuk a lehetetlent..

Nos, ez koránt sem sikerült.

A gyakorlati törvényalkalmazók nyilatkozataikban természetesen arról számoltak be, hogy mindenki felkészült az új törvény maradéktalan alkalmazására, és ami az ügyészséget illeti azt hisszük ez így is van. Legfőbb ügyészségi, megyei és helyi szinten is tanfolyamok tartásával, szervezett keretek között folyt a felkészítés, amelyen mindenkinek kötelezően részt kellett vennie. Jól használható, igaz azóta már több ponton kiegészített és módosított háttéranyagot-ez az ún. „ Alapvető rendelkezések „- is készíttek a Legfőbb Ügyészségen, amelyet mindenki megkapott. Ez persze nem pótolhatja az egyéni felkészülést, tanulást, aki ezt elhanyagolta, elhanyagolja, lelke rajta. Más a helyzet, ha belegondolunk abba, hogy az új Be. alkalmazásához, a napi gyakorlati munka ellátásához szükséges háttérjogszabályok, rendeletek az utolsó pillanatban, vagy már az után láttak napvilágot. Nekünk azonban már július 1. napján el kellett látnunk ügyintézési feladatainkat!

De fel lehet-e készülni csak a törvény, a háttérjogszabályok és anyagok szövegének bebiflázásával az új plusz feladatok megoldására, arra, ha az írott norma ellentmondásos, kétértelmű szabályokat tartalmaz, vagy csak egyszerűen végrehajthatatlan? Olyan merőben új problémák merültek fel a törvénnyel kapcsolatosan az első pillanattól kezdve, amelyre álmunkban nem gondoltunk volna. A problémák természetesen mindenütt a helyi szinten jelentkeznek elsősorban és ez nemcsak a hatásköri és illetékességi szabályok részbeni megváltozása miatt van így. Nem is az új törvény hozta szemléletváltozás miatt, mely szerint a nyomozó hatóságok szervezetileg önállóan, de funkcionálisan az ügyészségnek alárendelten működnek. Az igazi ok valahol máshol keresendő...

Az alábbiakban látszólag egyszerű, azonban gyakorlati szempontból igen is nagy jelentőséggel bíró problémákra szeretnénk a figyelmet felhívni.

A nyomozás elrendelése, a felfüggesztett nyomozás továbbfolytatásának elrendelése

Az új eljárási törvény nem tartalmazza a feljelentés-kiegészítés intézményét és ezzel a feljelentők a hatóságokat kész tények elé állítva kellően meg nem alapozott, előre láthatóan eredménytelen eljárások megindítására kényszerítik. A feljelentések megalapozottsága nem

kérdőjelezhető meg, azonban nem múlhat a feljelentő felkészültségén az érdemi döntés meghozatala, különös figyelemmel arra, hogy az ügyész illetve a nyomozó hatóság a feljelentő meghallgatását, valamint okirati bizonyítékok beszerzését sem kezdeményezheti.

Az eddigi tapasztalatok alapján a hatóságok inkább döntenek a nyomozás elrendeléséről mint a feljelentés elutasításáról, nem vállalva a közvélemény esetleges kritikáját

Az új Be. szerint a nyomozás elrendeléséről feljegyzést kell készíteni. Nyilván ezen az eljárási szabályon alapszik az alapvető rendelkezéseknek a **Be. 188-189. §-hoz** fűzött azon megállapítása, mely szerint a felfüggesztett nyomozás folytatásáról írásban kell intézkedni, azonban a felfüggesztő határozat hatályon kívül helyezése nem indokolt.

Ebből kitűnően nem kell határozatot hozni, ám álláspontunk szerint egy határozati formát követelő és jogorvoslati jogosultságot is biztosító eljárási cselekmény egyszerű átirattal történő megsemmisítésére nyílik így lehetőség. A határozati forma ugyanakkor az új Be. szerint sajnos szinte kivétel nélkül a panaszjog automatikus biztosítását is jelenti, mert az új eljárási törvény nem tartalmazza azt a korábbi jogelvet, hogy az eljárás menetét előrevívő eljárási cselekmények ellen jogorvoslatnak nincs helye.

Szintén nem indokolt a hatályon kívül helyező rendelkezés az ügyész panaszelbíráló tevékenysége körében két ügycsoport-a megrovás illetőleg a már teljes körűen lefolytatott, további bizonyítási cselekmény indokoltságát fel nem vető, ennek ellenére a nyomozást megszüntető határozattal befejezett eljárás adatai alapján történő vádemelés-esetén, ám ennek ellentmond a **Be. 191. § (1) bek. a.)** pontjában foglalt rendelkezés, mely a hatályon kívül helyezést szükségképpen eljárási elemként szabályozza.

A nyomozás határideje

A Legfőbb Ügyészség által 2003.július 17. napján NF. 2368/2003/7. szám alatt kiadott, az "alapvető rendelkezéseket" is érintő jogértelmezési körlevél szerint "a nyomozást akkor tekinthetjük befejezettnek, ha az ügyész a **Be. 193. §-ának (1) bekezdése** szerinti cselekményt maga elvégezte, illetve, ha a nyomozó hatóságtól a **Be. 193. §-ának (5) bekezdése** szerint megküldött iratok az ügyészhez megérkeztek. Ebből következően a nyomozás határideje alatt a nyomozás elrendelésétől az előbbieken megjelölt eljárási cselekmények elvégzése közé eső időt kell érteni, amelybe a felfüggesztés időtartama nem számít be." Hozzátehetjük hogy az ügyészhez érkezés időpontja természetesen az az időpont, amikor az ügyészségi iroda az iratokat iktatja és érkeztető bélyegzővel látja el.

A **Be. 193. § (5)** bekezdése szerint amennyiben az (1) bekezdése szerinti nyomozási cselekményt, a nyomozás iratainak megismertetését a nyomozó hatóság végezte, 15 nap áll rendelkezésére, hogy az iratokat az ügyésznek megküldje.

E szabály értelmezéséből kitűnően, bár nem teljesen egyértelműen, a nyomozó hatóságnak az ún. adminisztrációs teendők elvégzésére a nyomozás határidejének meghosszabbítását *kell* kezdeményeznie. Gondoljunk bele, adott esetben a nyomozó hatóság a nyomozást már

ténylegesen lefolytatta és csak azért kell a nyomozás határidejének meghosszabbítására indokolt előterjesztést tennie- természetesen az iratok egy példányának megküldésével együtt- mert a revízió, az iratok összefűzése, a statisztika elvégzése a rendelkezésre álló határidőben már nem megoldható! Ennek megkövetelése és a nyomozás határidejének meghosszabbításáról szóló határozat megfelelő elkészítése (és kézbesítése !) oly mértékű plusz munkát jelent mind a nyomozó hatóság, mind az ügyészségek számára amit nyugodt szívvel megspórolhatnánk.

A szabály ilyen értelmezésének persze megvan az oka, mégpedig az, hogy az új Be. a nyomozás határidejét és a kényszerintézkedések közül az előzetes letartóztatást, a lakhelyelhagyási tilalmat, a házi őrizetet, az ideiglenes kényszergyógykezelést, és a lefoglalást értelmetlenül és feleslegesen összekapcsolja akkor, amikor kimondja, hogy amennyiben a nyomozás határideje meghosszabbítás nélkül lejár, a kényszerintézkedés is megszűnik. *Tehát a kényszerintézkedések garanciáját a törvényesen meghosszabbított nyomozási határidő jelenti?!* Biztos, hogy ezt akarta a jogalkotó? Ha ezt akarta, akkor a kényszerintézkedés elrendelése nélkül lefolytatott ügyekben-tehát az ügyek döntő többségében-csak azért kell a nyomozás határidejét a már ténylegesen befejezett nyomozások esetén is meghosszabbítani, mert a jogalkotó egyébként nyomozati aktát soha nem látott szeme előtt kizárólagosan a kényszerintézkedések törvényessége lebegett, mint a büntetőeljárás legfontosabb kritériuma?

Megjegyezzük, hogy a szabálynak van másik értelmezése is (lsd. Nyíri Sándor cikkét a Belügyi Szemle 2003/7-8. számában), mely szerint a nyomozás határidejétől független, önálló határidő a nyomozó hatóságnak a **Be. 193. § (5)** bekezdésében biztosított 15 napos határidő.

Az eljárási határidők számításánál teljes bizonytalanságot eredményez továbbá az, hogy kizárólag az ügyész hatáskörében meghozható a **Be. 190. § (2)** bek.-ben szabályozott esetekben a nyomozást megszüntető határozat elkészítésére mennyi határidő áll rendelkezésre, mivel ilyen esetekben a nyomozó hatóságot az iratok megismertetésének kötelezettsége nem terheli, így a 193.§ (5) bekezdése sem alkalmazható, s az eljárási törvény az ügyési ügyintézési határidőt sem tartalmazza. Megemlítendő, hogy az ügyintézési határidőket egyébként az ügyész panaszelbíráló, illetve egyéb nyomozás felügyeleti tevékenysége körében a törvény részletesen szabályozza.

Kérdés tehát az, hogy a nyomozó hatóságnak a törvényes nyomozási határidőn belül fel kell-e terjesztenie az iratokat a nyomozást megszüntető határozat elkészítésére az ügyészséghez, illetőleg az ügyész számára nyomozási határidőnek a döntés meghozataláig még rendelkezésre kell-e állnia.

A nyomozó hatóság meg nem alapozott nyomozás megszüntetésére irányuló javaslata a tényállás felderítetlensége okán ugyanis a nyomozás továbbfolytatásának elrendelését vonhatja maga után, amikor a nyomozás határidejéről szintén rendelkezni kell.

A nyomozás határidejével kapcsolatos eljárási szabályok értelmezése szerint a nyomozás határideje újra soha nem kezdődhet, tehát a korábban ismert ún. alaki jogerő fogalmát el kell felejtenünk, a nyomozási határidők bármilyen okból továbbfolytatott nyomozás esetén összeszámítandók, tehát az a Be.-ben több helyen is szabályozott két éves nyomozási határidő számításánál is figyelmen kívül marad.

Mivel az ügyészi ügyintézési határidők szabályozása a fentiek alapján nem teljeskörű, a gyanúsítottak attól függően kerülhetnek kedvezőbb illetve kedvezőtlenebb eljárásjogi helyzetbe, hogy velük szemben az érdemi döntés meghozatalára mely hatóság jogosult.

Amennyiben ugyanis a nyomozási bíró a **Be. 191. § (3)** bek.-ben szabályozott jogkörében jár el az egyes hatóságok (ügyészség, bíróság) leterheltségéből adódó ún. "aktatologatás" a gyanúsítottakat kedvezőbb helyzetbe hozhatja, figyelembe véve azt, hogy a nyomozási bíró a nyomozás határidejéről a törvény szerint nem rendelkezhet. Mindez a **Be. 207. § (2) bek. c.)** pontjának módosítását és kiegészítését indokolja.

A fordítás és kézbesítés

Az új Be. talán legtöbb problémát jelentő rendelkezései az anyanyelv használatához, illetve a fordításhoz kapcsolódnak. A **Be. 9. § (3)** bekezdése szerint annak a határozatnak és más hivatalos iratnak a lefordításáról, amelyet a törvény szerint kézbesíteni kell, az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság gondoskodik, amelyik a határozatot meghozta, illetőleg a hivatalos iratot kibocsátotta. **Be. 219.§ (3)** bekezdése szerint a magyar nyelvet nem ismerő külföldi vádlott esetében a vádiratnak őt érintő részét anyanyelvére lefordítva kell a bírósághoz benyújtani.

A rendelkezést magát nem szeretnénk kritika alá venni, bár nem értjük, miért kell a kínai nyelvre lefordított nyomozás határidejének meghosszabbításáról szóló határozatot vétívvel pl. a gyanúsított részére megküldeni, majd miután az természetesen „nem kereste” vagy "ismeretlen helyre költözött" jelzéssel visszajött, az intézkedés újbóli kézbesítésének megkísérlése érdekében további eljárási cselekmények pl. hirdetményi kézbesítés elrendelése felől intézkedni, hisz a pontos adatok megadása illetve a hivatalos iratok átvételének kötelezettsége az eljárás minden szereplője részéről fennáll.

Mivel az állampolgári fegyelem a lakcím bejelentési kötelezettség terén egyébként is csapnivaló, itt jegyezzük meg hogy, a kézbesítés eredménye a bírósági eljárás formájának mikéntjét is meghatározhatja, nevezetesen az eljáró hatóságok döntését a postás lelkiismeretessége befolyásolhatja, s amíg a lakcím sokadik ellenőrzése is megtörténik az időmúlás a bizonyítás eredményességére és a büntetékiszabási gyakorlatra is lényeges kihatással lehet.

A gyakorlatban számtalanszor előfordul, hogy egy közbenső határozat kézbesítésének sikertelenségét bizonyító vétív már a vádirat benyújtása után érkezik vissza. Ebben az esetben utólag indítványt kellene tennünk a bíróság felé, hisz a vádlott megállapíthatóan már az ügyészi szakban is ismeretlen helyen tartózkodott. Legalábbis a vétív szerint...

Arról, hogy a szükséges fordítást az OFFI vagy az eljárás során egyébként is kirendelt tolmács végezze a Be. nem tartalmaz rendelkezést. Az „Alapvető rendelkezések „ szerint mivel a tolmácson a fordítót is érteni kell a **24/1986. (VI.26) MT. R. 4. §-a** szerinti igazolvánnyal rendelkező személy lehet szakfordító illetve tolmács.

A **24/1986. (VI. 26) MT rendelet 5. §-a** szerint hiteles fordítást, fordítás hitelesítését, valamint idegen nyelvű hiteles másolatot-ha jogszabály eltérően nem rendelkezik-csak az OFFI készíthet.

A **7/1986. (VI. 26) IM rendelet 6. §-nak (1) bekezdése** szerint a budapesti székhelyű ügyészségeknél vagy nyomozó hatóságnál a tolmácsolást (szakfordítást) az OFFI látja el. Más ügyészségeken illetve nyomozó hatóságoknál az adott bíróság illetékességi területén a jegyzőnél nyilvántartott tolmácsot kell kirendelni. Ha ilyen nincs az adott nyelvben jártas más alkalmas személy is kirendelhető.

A fentiek alapján a Legfőbb Ügyészség az OFFI kirendelését preferálja, ami a gyakorlatban igen nehezen megoldható, mert a fordítóiroda igénybevétele esetén a külföldiekkel szemben folytatott eljárás során a **Be. 216. § (2)** bekezdése szerinti határidők-a mindenki számára oly annyira ismert harminc, hatvan illetve kilencven nap- gyakorlatilag tarthatatlanok. Az OFFI leterheltsége miatt a fordításokat csak viszonylag nagy határidővel vállalja, nem is beszélve azok költségigényességéről. A kényszerintézkedés hatálya alatt álló vádlottak ügyeiben ez különösen nagy problémát jelent. Adott esetben azért kell az előzetes letartóztatás határidejének meghosszabbítását kezdeményeznünk, mert a vádirat fordítása még nem készült el ? (Ne feledjük, a benyújtással egy időben rendelkezésre kell állnia a lefordított vádiratnak.)

Tekintettel arra, hogy a törvény nem *hiteles* fordítást követel meg, az más tolmács kirendelésével lényegesen rövidebb idő alatt és kisebb költséggel megoldható.

A nyomozás határidejének meghosszabbításáról szóló határozatok esetében- tekintettel azok formális tartalmára és jellegére- megfontolandó lenne a leggyakoribb nyelveken, ún. idegen nyelvű nyomtatvány elkészítése, amelynek kitöltéséhez a bűncselekmények elnevezéséről szóló BK. 1. számú állásfoglalás szintén a leggyakoribb nyelvekre történő lefordításával költségkímélő megoldás lenne bevezethető.

A kényszerintézkedések

A kényszerintézkedések közül az előzetes letartóztatással kapcsolatosan több gyakorlati probléma is felmerült. Bár jelen írás a Be. gyakorlati problémáiról szól, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a háttérjogszabályokat sem, amelyek sokszor a Be. rendelkezéseit töltik ki tartalommal, illetve a Be. mellett kötelezően alkalmazandók az eljárás során A nyomozás részletes szabályairól szóló, a régebbi nyomozati utasítást felváltó **23/2003. (VI. 24) BM-IM. együttes rendelet** (Nyor.) 63. §-a értelmében a nyomozó hatóság az előzetes letartóztatás elrendelésére legkésőbb az őrizetbe vételt követő 36 órán belül tesz előterjesztést az ügyészhez.

Ez a jelenlegi álláspont szerint azt jelenti, hogy amennyiben a nyomozó hatóság ezt 36 órán belül nem kezdeményezi a gyanúsított őrizetbe vételét haladéktalanul megszünteti. A Nyor. ezen rendelkezése azon túl, hogy ellentmond a Be. szabályainak, a nyomozó hatóságot arra kényszeríti, hogy adott esetben elhamarkodottan, kellően elő nem készített előterjesztést tegyen a kényszerintézkedés elrendelése iránt. Ez megfosztja az ügyészt annak lehetőségétől is, hogy az egyébként indokolt feladatok végrehajtására a nyomozó hatóság részére az iratokat visszaadja, hisz a még rendelkezésre álló rövid idő alatt azok már tényleg nem lesznek

teljesíthetők. Jobb egy kellően megindokolt, bizonyítékokkal alátámasztott előterjesztés a 70.órában-hisz az előzetes letartóztatás kérdésében döntő meghallgatás megfelelő szervezéssel, rohammunkában de megoldható-mint, egy időben érkezett a fenti hibáktól hemzsegő és javíthatatlan fércmunka.

A **Be. 210. § (1) bek. b.)** pontja alapján a nyomozási bíró ülést tart, ha az indítvány tárgya az előzetes letartóztatásnak az elrendelésétől számított hat hónapot meghaladó meghosszabbítása.

A kerületi ügyészségen problémaként merült fel, hogy ezt a hat hónapot meghaladó minden egyes meghosszabbításnál kell-e alkalmazni, vagy elég csak a hat hónapot először meghaladó hosszabbításnál az ülést megtartani, azt követően a nyomozási bíró az iratok alapján, ülés megtartása nélkül is dönthet.

A gyakorlatban 2003. júliusától az utóbbi megoldást alkalmazták a nyomozási bírók, azonban újabban már mindenkor az ülés megtartását igénylik, ami álláspontunk szerint indokolatlan, hisz az új Be Complex CD Jogtáron lévő kommentárja szerint az ülés megtartása kötelező ha az eljárás tárgya " az előzetes letartóztatásnak az elrendelésétől számított hat hónapot meghaladó meghosszabbítása, ide nem értve a Be. 131. § (1) bekezdés utolsó mondatában írt esetet".

A fentiek alapján a kényszerintézkedés egy évet meghaladó meghosszabbítása esetén nem szükséges az ülés megtartása, miért lenne indokolt tehát a hat hónapot meghaladó meghosszabbítást elrendelő ülést követő további meghosszabbításokra irányuló előterjesztések elbírálásánál?

A **Be. 263. § (1) bek.-e** szerint a tanács elnöke az ügy iratainak a bírósághoz érkezését követően tizenöt napon, nagy terjedelmű ügyben harminc napon belül megvizsgálja, hogy helye van-e a 264-271. §-ban foglalt rendelkezések alkalmazásának.

A **Be. 272. § (1) és (2) bek.-e** alapján, ha a tárgyalás előkészítése során vizsgált kérdésekben a határozat meghozatala előtt az ügyész vagy a vádlott meghallgatása látszik szükségesnek, a bíróság a **263. § (1)** bekezdésében meghatározott határidő letelte után harminc napon belül ülést tart Az előkészítő ülés kötelező, ha a bíróság előzetes letartóztatás, lakhelyelhagyási tilalom, házi őrizet vagy ideiglenes kényszergyógykezelés elrendeléséről határoz, illetőleg ha a vádlott vagy a védője a tanú különösen védetté nyilvánításának megszüntetését indítványozta.

Az ismertett rendelkezések egybevetéséből következett nyilvánvalóan az a bíróság által támasztott követelmény, hogy az előzetes letartóztatás hatálya alatt álló vádlottak ügyében a kényszerintézkedés határidejének lejártá előtt hatvan, de legalább negyvenöt nappal a vádiratnak a bírósághoz meg kell érkeznie.

A gyakorlatban ez jelentheti azt is, hogy a már érdemi döntésre alkalmas, vádemelési javaslattal befejezett ügyben a nyomozási bírónál is kezdeményezni indokolt a kényszerintézkedés határidejének meghosszabbítását, s mivel az elkészített vádirat bírósághoz történő benyújtása ésszerű határidőn túl nem történhet, a vádemeléssel egyidejűleg a perbíróságnál is indítványt kell tenni az előzetes letartóztatás fenntartására.

Mi történik akkor-ahogy az a gyakorlatban már előfordult-ha a két bíró, a nyomozási bíró ülésen, a perbíró az előkészítő ülésen az ügyész jelenléte nélkül, ellentétesen dönt? Nyilvánvaló, hogy a perbíróság döntését kell végrehajtani, de előfordulhat, hogy a nyomozási bíró a mindig ügyész jelenlétében megtartott ülésén a terheltet szabadlábba helyezi, s ezen döntése ellen meggyőző érvei alapján az ügyész nem él fellebbezéssel.

Megítélésünk szerint az, hogy pusztán ezen határidő betartása érdekében a nyomozási bírónál a kényszerintézkedés határidejének meghosszabbítását kell kezdeményezni erősen kifogásolható, mindenesetre a megalapozott döntéshez az ésszerű határidőt biztosítani kell.

Nem oldotta meg azt a vitatható eljárásjogi helyzetet sem az új Be.- mely szerint az ügyészségi titkár a nyomozási bíró által a kényszerintézkedések tárgyában tartott üléseken továbbra sem járhat el-, annak ellenére, hogy az előzetes letartóztatásban lévő vádlottak ügyében tartott bírósági tárgyaláson az érdemi döntés meghozatala előtt akár kiemelt ügyekben vádat is képviselhet, perbeszédet tarthat, jogorvoslati nyilatkozatot tehet. Ez azt jelenti, hogy jóval fajsúlyosabb eljárásjogi szerepet gyakorolhat a perbíróság előtt, mint a büntetőjogi felelősséget ténylegesen még el nem bíráló nyomozási cselekménynél a nyomozási bíró előtt.

Ezt a visszás eljárásjogi helyzetet a várható törvénymódosítás nyilvánvalóan megoldja, mint ahogyan a még hatályba sem lépett Be. módosítása szerint az ügyészségi titkár már a kényszerintézkedés hatálya alatt álló terheltek ügyében a vádat képviselheti. Ez feloldotta azt az anomáliát, hogy korábban a több évtizedes gyakorlattal rendelkező tapasztalt ügyészek jártak el egyszerű, ám kényszerintézkedés hatálya alatt álló vádlottak ügyében tartott tárgyaláson, míg az előző nap kinevezett ügyészségi titkár a kinevezése utáni első éjszakát akár bonyolult és szerteágazó ügyek többkötetes nyomozati iratainak tanulmányozásával tölthette, mivel az ismert létszámhiány miatt a tárgyalások ésszerűbb elosztása nem volt lehetséges.

Ehhez kapcsolódik az is, hogy a **Be. 241. § (1) bek. e)** pontja alapján a tárgyaláson az ügyész részvétele kötelező, ha a bíróság az *ügyészt* a tárgyaláson való részvételre kötelezte. A nyilvánvalóan törvényszerkesztési hiba miatt ilyen esetekben az ügyészségi titkár nem járhat el. Csak gondoljunk bele abba, hogy az egyébként nem "ügyészes" ügyben bejelentett részvétel esetén megtartott tárgyaláson a vádat egy ügyészségi titkár is képviselheti, tehát nyilvánvaló a rendelkezés ésszerűtlensége.

Az úti okmány elvétele

Ami az úti okmány elvételét illeti, nyugodtan leírhatjuk, hogy ezzel kapcsolatosan teljes a káosz. A probléma gyökere álláspontunk szerint az, hogy az úti okmány elvételével, visszatartásával a büntető eljárás során nem csak a Be. hanem két különböző háttérjogszabály, az **1998. évi XII. tv.** a külföldre utazásról illetve a **2001. évi XXXIX. tv.** a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról is rendelkezéseket tartalmaz, amely rendelkezések nincsenek összhangban sem egymással sem az eljárási törvénnyel és maga a Be. sem egyértelműen fogalmaz.

A **Be. 146. § (1)** bekezdése szerint két feltétel együttes fennállása esetén tehet az ügyész indítványt az úti okmány elvételére: ha olyan bűncselekmény miatt folyik az eljárás, amelyre a törvény három évi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztést rendel, és az úti okmány elvétele a terhelt eljárási cselekményeknél való jelenlétének biztosítása végett indokolt. A személyi szabadság korlátozása alatt nem álló személytől a bírósági határozat meghozatala előtt az úti okmány elvétele a *büntetőeljárás szabályok alapján*-ahogy azt az "Alapvető rendelkezések" is leszögezi- *nem lehetséges*.

A Be. ezen rendelkezése indokolatlanul magasan húzza meg azt a határt ott, ahol az úti okmány elvétele indítványozható. A legsúlyosabb kényszerintézkedés, az előzetes letartóztatás általános feltételként csak szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúját kívánja meg, ezért ha elfogadjuk, hogy a kényszerintézkedéseknek is megvan a maguk hierarchiája, az úti okmány elvételének alkalmazhatósága ebbe nem illik bele.

A problémát a szabadon lévő külföldi állampolgárokkal szemben indult, olyan büntető eljárások jelentik ahol a büntetési tétel nem éri el a három évet. A **2001. évi XXXIX. tv. 63. §. (4) bek.** kötelező rendelkezése alapján a területi idegenrendészeti hatóság a büntetőeljárásban az ügyész vagy a bíróság által meghatározott ideig az elvett úti okmányt határozattal visszatartja. A rendelet az útlevél visszatartásához csak a büntető eljárás tényét követeli meg, büntetési tételről nem szól, ennek ellenére az idegenrendészeti hatóság a Be. szabályaira hivatkozva bírói végzést kér, amelyet azonban, mivel szabadon lévő terheltekről van szó, akik három évnél enyhébben fenyegetett bűncselekményt követtek el nem tudunk prezentálni.

Ily módon a kisebb súlyú bűncselekményeket elkövető, illetve a büntető eljárás *megindításakor* csak ilyen bűncselekményekkel gyanúsítható terheltekkel szemben a hatóság ezt a kényszerintézkedést nem kezdeményezheti, ezért általában az előzetes letartóztatásukra tesz előterjesztést. Az új **Be. 60. §-a** azonban alapelveként kimondja, ha a törvény a kényszerintézkedések alkalmazása esetén az érintett személy alkotmányos jogainak korlátozását megengedi, az ilyen cselekmény elrendelésének az egyéb feltételek megléte mellett is csak akkor van helye, ha az eljárás célja kisebb korlátozással járó más cselekménnyel nem biztosítható, így ez a megoldás szintén nem tekinthető a jogszabály szellemével összeegyeztethetőnek.

Bűnjelkezelés

A bűnjelek kezeléséről szóló **11/2003 IM-BM-PM együttes** rendelet 2003. július 01. napján történő hatályba lépése óta indult, illetve folyamatban volt ügyekben a végrehajtással kapcsolatban a nyomozó hatóság jelzése alapján az alábbi problémák merültek fel.

A bűnjelek kezelése a lefoglalt külföldi pénz elhelyezése vonatkozásában nem tisztázott. A lefoglalt hamis pénzzel, euro-val kapcsolatban a 11/2003. IM-BM-PM együttes rendelet egyértelmű szabályokat tartalmaz, azonban a nem hamis pénzként lefoglalt más külföldi valutával összefüggésben nincs rendelkezés. Az új Be. és az együttes rendelet hatályba lépése előtt az ilyen pénzt a MNB Emissziós Főosztályán kellett letétbe helyezni, 2003. július 01. után azonban azokat konkrét esetekben az MNB Emissziós Főosztálya nem fogadta be.

A lefoglalt bűnjeleknek a bírósági bűnjelkezelőhöz történő beszállítása során, a bűnjelkezelő, csak és kizárólag a már említett együttes rendelet 10.§-ban meghatározott lefoglalásról szóló jegyzőkönyv megléte esetén veszi át a bűnjelet. A házkutatás során lefoglalt bűnjelről azonban a házkutatásról szóló jegyzőkönyv tartalmaz rendelkezést, a helyszíni szemle során pedig a szemle jegyzőkönyv tartalmazza a lefoglalásról szóló határozatot és a lefoglalt bűnjelekre vonatkozó rendelkezést. Álláspontunk szerint egyik esetben sem szükséges az újabb jegyzőkönyv elkészítése, tekintettel arra, hogy ezekben a közokiratokban már egyedi azonosításra alkalmas módon a tárgyak mennyiségük, értékük, és minőségi állapotuk meghatározásával fel vannak tüntetve. A bírósági bűnjelkezelő azonban koránt sem biztos, hogy ezeket az iratokat lefoglalási jegyzőkönyvként elfogadja.

A bűnjelnek a bírósági bűnjelkezelőnek történő átadásával kapcsolatban további probléma, hogy 2003. július 01. napja előtt a nem házkutatás vagy helyszíni szemle keretében lefoglalt bűnjelekről nem készült jegyzőkönyv, tekintettel arra, hogy a lefoglalásról szóló határozat rendelkező része egyedi azonosításra alkalmas módon mennyiségi és minőségi állapotuk feltüntetésével tartalmazta a lefoglalt dolgokat. Az ilyen módon az új Be. és a rendelet hatályba lépése előtt lefoglalt tárgyakkal a bírósági bűnjelkezelőnek történő átadása gyakorlatilag lehetetlenné vált.

Azt már csak mint egzotikus érdekességet jegyezzük meg, hogy a rendelet, szerencsére csak elvi szinten a bűnjelkezelést, mint ügyészségi feladatot predesztinálja az eljárás vádemelési szakaszában. A rendelet szerint az ügyészségeken bűnjelkamrárt kell kijelölni és meg kell bízni egy bűnjelkezelőt is. A jogszabály megalkotója azonban számot vetve a reális lehetőségekkel, a rendelet 8. §-ának (2) bekezdésében úgy rendelkezett, hogy az ügyész erre vonatkozó döntése alapján a bűnjelet a nyomozóhatóság kezeli, őrzi.

Tárgyi eljárás

A **Be. 188. § (1) bek. c.)** pontja a korábbi nyomozást megszüntető okkal ellentétben a nyomozás felfüggesztését írja elő akkor, amikor az elkövető kiléte a nyomozás során nem volt megállapítható.

A nyomozást felfüggesztő határozatot saját hatáskörben meghozó nyomozó hatóság döntését tájékoztatás és tudomásul vétel végett megküldi az ügyésznek, aki azt nyilvántartásba teszi, s az elkövető kézre kerítése érdekében tett intézkedések eredménytelensége esetén az elévülési idő leteltét követően a nyomozó hatóság a nyomozásnak a **Be. 190. § (1) bek. e.)** pontjában foglalt okból a nyomozás megszüntetése felől határoz.

Gyakorlati problémaként jelentkeznek az ügyek azon csoportja, amelyekben-döntően a vám nyomozó hatóság által indított nyomozások során -nagy mennyiségű elkobzás alá eső termék kerül lefoglalásra. A Be. -nek a különleges eljárások keretében szabályozott, az elkobzásra már az eljárás nyomozati szakaszában lehetőséget adó rendelkezése a korábbi szabályozáshoz képest némileg pontatlan mivel a régi Be. 375. § (1) bek.-ben meghatározott megszüntetési okot mint felfüggesztési okot nem emeli át, csupán a terhelt ismeretlen tartózkodására figyelemmel biztosít a tárgyi eljárás kezdeményezésére lehetőséget, figyelmen kívül hagyva azt, hogy ez a **Be. 188. (1) bek. a.)** pontjában külön szabályozott nyomozást felfüggesztő ok.

Mivel a jelzett eljárásjogi intézmény alkalmazása, különösen a bűnjelkezeléssel kapcsolatos problémák megoldása érdekében is indokolt, a jelenlegi gyakorlat szerint elkobzásra irányuló előterjesztés megtételére a törvénynek csak olyan értelmezése mellett kerülhet sor, hogy a nyomozás során fel nem derített elkövető nyilvánvalóan ismeretlen helyen tartózkodónak tekintendő.

Helyesen azonban csak akkor jár el a nyomozó hatóság, ha a tárgyi eljárásra irányuló előterjesztését a nyomozás során lefoglalt dologból történő mintavétel megtörténtét követően teszi meg, különös tekintettel arra, hogy kellő bizonyíték felmerülése esetén utóbb a nyomozás folytatásának elrendelésére kerülhet sor a már felderített elkövetővel szemben.

Visszaulva a határozatok alaki jogerejével kapcsolatos fejtegetésre, kérdésként merül fel, de mindenesetre megfontolandó, hogy a tulajdonképpen érdemi döntést tartalmazó nyomozó hatósági határozatot hatályon kívül kell-e helyezni, vagy csupán a nyomozás továbbfolytatásáról egy egyszerű feljegyzéssel lehet-e intézkedni. Arról nem is szólva, hogy a már meghatározott személlyel szemben folytatott nyomozás eredményeként a beszerzett bizonyítékok mérlegelésével a nyomozásnak a bebizonyítottság hiányára alapított megszüntetésére is sor kerülhet, ez esetben a már elkobzott dolog kiadásáról hogyan történhet rendelkezés...?

Azt már csak mint érdekességet említjük meg, hogy a bűncselekmények büntethetőségének elévülésére megállapított idő és az elkobzás iránti igény elévülésére megállapított idő-amely minden esetben öt év-el is térhet.

Mindenesetre a kerületi bíróságok ügyészi indítványra az elkobzás mellett döntenek.

Összegzés

Az alcím megtévesztő. Az új Be.-vel kapcsolatos gyakorlati problémákból csak egy kis ízelítőt nyújtottunk át, a teljesség igénye nélkül. Azt sem állíthatjuk teljes bizonyossággal, hogy mindenben igazunk van, lehet, hogy egyes általunk jelzett problémák megoldása ott van az orrunk előtt csak még nem vettük észre..

Egy azonban biztos. Az új Be. szabályainak alkalmazásával kapcsolatosan még sok víz lefolyik a Dunán addig, amíg egységes, kiforrott gyakorlatot sikerül kialakítani.

(Megjelent *Ügyészek Lapja* 2003./ 6. szám)

